

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до лабораторних занять з навчальної дисципліни
«Технології сучасного електронного врядування»
для студентів всіх форм навчання
рівень вищої освіти – магістр

спеціальності   073 «Менеджмент»
                                    281 «Публічне управління та адміністрування»

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
073 «Менеджмент»
Протокол №5 від 11.03.2024 р.
Голова групи _____ Павленко О.П.

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
281 «Публічне управління та адміністрування»
Протокол №5 від 11.03.2024 р.
Голова групи _____ Головіна О.І.

Затверджено
на засіданні кафедри ПУ та менеджменту
природоохоронної діяльності
Протокол №8 від .03.2024 р.
Завідувач кафедри _____ Павленко О.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до лабораторних занять з навчальної дисципліни
«Технології сучасного електронного врядування»
для студентів всіх форм навчання
рівень вищої освіти – магістр

спеціальності   073 «Менеджмент»
                              281 «Публічне управління та адміністрування»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до лабораторних занять з навчальної дисципліни
«Технології сучасного електронного врядування»
для студентів всіх форм навчання
рівень вищої освіти – магістр**

спеціальності 073 «Менеджмент»
281 «Публічне управління та адміністрування»

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
073 «Менеджмент»
Протокол №5 від 11.03.2024 р.

Затверджено
на засіданні групи
забезпечення спеціальності
281 «Публічне управління та адміністрування»
Протокол №5 від 11.03.2024 р.

Затверджено
на засіданні кафедри ПУ та менеджменту
природоохоронної діяльності
Протокол №8 від .03.2024 р.

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Технології сучасного електронного врядування» для студентів всіх форм навчання за спеціальностями 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування», рівень вищої освіти магістр / Павленко О.П., Венгер О.С. Одеса: ОДЕкУ, 2024. 22 с.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Лабораторна робота № 1 Концептуальні засади впровадження інструментів електронного урядування та електронної демократії в Україні	6
Лабораторна робота № 2 Інфраструктура, технології та системи автоматизації процесів регіональної системи електронного урядування ..	8
Лабораторна робота № 3 Організація електронного документообігу в установі, розробка зведеної електронної номенклатури справ організації. Системи електронного документообігу АСКОД та АСУД Докпроф 3.....	10
Лабораторна робота № 4 Захист інформації та кібербезпека	12
Лабораторна робота № 5 Електронні реєстри і бази даних органів публічної влади. Обробка публічної інформації та відкритих даних	15
Лабораторна робота № 6 Алгоритми впровадження систем е-урядування в діяльність обласної державної адміністрації. Проблемні питання	17
Лабораторна робота № 7 Особливості надання електронних адміністративних послуг органами публічної влади.....	19
Список джерел.....	21

ВСТУП

Технології сучасного електронного урядування - навчальна дисципліна, що входить до обов'язкової частини підготовки магістрів за спеціальностями 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування».

В умовах розвитку глобального інформаційного суспільства, у тому числі й українського, виконання державою її конституційних обов'язків, надання державно-управлінських послуг громадянам супроводжується розширенням використання інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому, найбільш ефективним засобом таких комунікацій у мережі Інтернет, наразі, є система електронного урядування, використання якої забезпечує продуктивну взаємодію всіх гілок влади як між собою, так і з суспільством та значно спрощує процедури отримання послуг.

Останнім часом у провідних країнах світу реалізуються національні програми адаптації державного управління до умов інформаційного суспільства, що передбачають упровадження системи електронного урядування як нової форми взаємодії влади і суспільства для підвищення якості державно-управлінських послуг. У контексті інтеграційних прагнень України особливого значення набувають запровадження європейських норм і стандартів реалізації державної інформаційної політики, використання вітчизняного та зарубіжного досвіду. Впровадження системи електронного урядування дозволяє владі коригувати адміністративні процеси у визначеному напрямку, удосконалювати організаційний, правовий, ресурсний механізми державного управління.

Електронне урядування, перш за все, забезпечує відкритість і прозорість діяльності органів влади всіх рівнів, а також підвищує довіру громадян до влади, забезпечує більш ефективне і менш витратне адміністрування.

Усе вище сказане актуалізує необхідність дисципліни «Технології сучасного електронного урядування» і формування у студентів комплексу професійної компетентності, щодо системи електронного урядування з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій.

Мета курсу: формування комплексу професійних компетентностей для забезпечення якісно нового рівня управління державою та суспільством в цілому, спрямоване на зміцнення довіри до держави та її політики, вдосконалення взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадянами та державними службовцями.

Завдання навчальної дисципліни:

–формування сучасних теоретичних та практичних знань, умінь та навичок з електронного урядування, налагодження ефективних комунікацій з метою кращої підготовки до співробітництва та взаємодії в інформаційному суспільстві;

–формування навичок самостійної роботи з традиційною літературою та джерелами в Інтернеті;

–розвиток логічного та аналітичного мислення;

–вироблення вміння застосовувати у професійній діяльності основні методи і принципи електронного урядування;

–набуття практичних навичок з надання адміністративних послуг в системі електронного урядування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

– категорійно-понятійний апарат проблематики інформаційного суспільства та електронного урядування;

– загальні принципи, методи та моделі електронного урядування;

– класифікацію, ієрархію та систему адміністративних послуг;

– нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування;

– сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду в Україні;

– основні принципи, напрями і механізми трансформації системи публічного управління в Україні у відповідності з вимогами інформаційного суспільства;

- організаційну систему управління впровадженням електронного урядування в Україні.

вміти:

- оцінювати та аналізувати стан електронного урядування;
- застосовувати набуті навички в практичній діяльності щодо інформаційної політики;
- оцінювати стан ведення органами державної влади та місцевого самоврядування своїх електронних інформаційних ресурсів;
- використовувати найкращий зарубіжний та вітчизняний досвід у цій сфері;
- здійснювати комплексний аналіз рівня готовності органів державної влади та місцевого самоврядування до впровадження сучасних інформаційно- комунікаційних технологій;
- організовувати обробку документації з метою здійснення інформаційного забезпечення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, установи або організації засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- застосовувати комунікаційні та інформаційні технології в процесі підготовки, прийняття та впровадження управлінських рішень.

Мета лабораторних занять - сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми дисципліни «Технології сучасного електронного урядування» та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання лабораторних занять - засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і творчих робіт. Зміст лабораторних занять студента, форми їх організації та звітності, термін виконання та кількість балів, які можна отримати за виконання завдань з дисципліни «Технології сучасного електронного урядування» визначається силлабусом дисципліни.

При оцінюванні лабораторної роботи студента враховуються: якість виконання завдань, перегляд спеціальної літератури, виконання завдань у встановленому обсязі та відповідно до заданих строків.

Перед виконанням лабораторних робіт у комп'ютерному класі студенти зобов'язані пройти інструктаж з техніки безпеки та охорони праці.

Правила техніки безпеки та охорона праці

Лабораторні роботи з дисципліни проводяться у лабораторії кафедри публічного управління та менеджменту природоохоронної діяльності, яка оснащена комп'ютерною технікою з відповідним програмним забезпеченням. Студенти зобов'язані дотримуватися правил техніки безпеки та правил користування обчислювальною технікою в лабораторії кафедри.

Згідно з «Правилами техніки безпеки в лабораторіях» студентам забороняється:

- з'являтися та знаходитись приміщенні в нетверезому стані;
- ставити поруч з клавіатурою ємності з рідиною;
- перебувати в приміщенні у верхньому одязі та завалювати ним робочі столи та стільці;
- працювати в лабораторії більше 6 год на день (для вагітних жінок більше 4-х годин);
- за власною ініціативою змінювати закріплені за ними робочі місця та знаходитись в приміщенні під час роботи іншої учбової групи;
- самостійно виконувати вмикання електроживлення лабораторії та заміну складових частин ПК, що вийшли із ладу.

У випадку виявлення несправностей обчислювальної техніки студент повинен сповістити про це викладача чи будь-кого з навчально-допоміжного персоналу.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 1

Концептуальні засади впровадження інструментів електронного урядування та електронної демократії в Україні

Мета заняття: розглянути концептуальні засади впровадження інструментів електронного урядування та електронної демократії в Україні

Зміст лабораторної роботи:

1. Знайти в мережі Інтернет інформацію з теми за допомогою пошукових систем і скласти перелік з п'яти-десяти посилань на web-ресурси, на яких розміщено знайдену інформацію. Посилання оформити за вимогами до оформлення списку літератури. Результати пошуку оформити у вигляді презентації.

Теми для пошуку:

- 1.1. Основні чинники впливу на розвиток і впровадження електронного управління.
- 1.2. Ризики і проблеми впровадження і функціонування електронного управління в Україні (на центральному, регіональному і місцевому рівні).
- 1.3. Класифікація взаємодії різних учасників в системі електронного управління (с. 53 Дубов Д. В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник / Д. В. Дубов, С. В. Дубова. - Київ.: Центр навчальної літератури, 2012. - 176 с.).

2. Знайти в мережі Інтернет, проаналізувати і підготувати аналітичний матеріал про впровадження електронного управління на загальнодержавному або місцевому рівні (Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, області, району, міста, організації, на вибір студента, але без збігів). Результати пошуку оформити у вигляді презентації.

Контрольні питання:

1. Актуальність, мета, завдання, структура, об'єкт і предмет вивчення, міждисциплінарні зв'язки курсу електронне урядування.
2. Електронний уряд і електронне урядування: поняття і суть.
3. Електронна демократія: поняття і суть.
4. Поняття інформаційного суспільства. Основні риси і особливості сучасного інформаційного суспільства.
5. Історія виникнення е-урядування.
6. Основні цілі, завдання електронного урядування в Україні.
7. Принципи створення і функціонування інформаційної системи «Електронний уряд».

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Електронний уряд є єдиною інфраструктурою міжвідомчої автоматизованої взаємодії між:
  - органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадянами та суб'єктами господарювання
  - Президентом України та депутатами Верховної Ради України
  - органами державної влади та органами місцевого самоврядування
  - органами державної влади та громадянами
2. Електронне урядування реалізується за допомогою:

- технічних засобів, Інтернету
- технічних засобів, Інтернету, сучасних ЗМІ
- офіційного порталу Верховної Ради України - локальних порталів адміністративних послуг

3. Вкажіть помилкове твердження щодо електронної демократії:

- електронна демократія реалізується з метою залучення бізнесу та громадян до процесу державного управління, державотворення та діяльності місцевого самоврядування

- електронна демократія – це форма організації суспільства
- електронна демократія – це форма організації виключно політичної діяльності громадян
- електронна демократія реалізується на базі ІКТ

4. Інформаційне суспільство – це:

- суспільство, у якому кожен міг би створювати й накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ

- суспільство, яке широко застосовує інформаційно-комунікаційні технології

- суспільство, яке наділене правом вільного доступу до нормативно-правової документації, судових рішень та електронних декларацій

- суспільство, орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, у якому кожен міг би створювати й накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному й особистому розвитку та підвищуючи якість життя

5. Теоретичне інформаційне суспільство характеризується:

- зростанням інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах

- наявністю глобального інформаційного простору

- збільшенням ролі інформації і знань в житті суспільства

- всі відповіді вірні

6. Інформаційна система – це:

- цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

- сукупність глобальних комп'ютерних (Інтернет), космічних і телекомунікаційних каналів зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережовим чином

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

7. Інформаційні мережі – це:

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережовим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами (людьми)

- сукупність глобальних комп'ютерних (Інтернет), космічних і телекомунікаційних каналів зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережовим чином

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору,

збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

8. Інформаційна технологія (ІТ) – це:

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережовим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами (людьми)

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування

9. Інформаційний портал – це:

- єдина «точка входу» в Інтернет для користувачів, що цікавляться певною інформацією, на якому зібрані і подані у систематизованому і зручному вигляді якомога більше релевантних інформаційних ресурсів або гіперпосилань

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережовим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами (людьми)

10. Інформаційний продукт (продукція) – це:

- сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)
- документована інформація, яка підготовлена і призначена для задоволення потреб користувачів

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- програмне забезпечення для обробки, зберігання і передачі інформації

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 2

Інфраструктура, технології та системи автоматизації процесів регіональної системи електронного урядування

Мета заняття: проаналізувати інфраструктуру, технології та системи автоматизації процесів регіональної системи електронного урядування

Зміст лабораторної роботи:

1. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати використання систем електронного документообігу (СЕД) та електронного цифрового підпису (ЕЦП) в установі (органі влади) за напрямками:

1.1. Застосування систем електронного документообігу в органах виконавчої влади, електронного документу, електронного цифрового підпису як його складової, використання переваг автоматизованого обміну документами між відомствами та побудова електронної звітності;

1.2. Переваги електронного документообігу у порівнянні з паперовим документообігом, класифікація та досвід впровадження.

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо системи функціонування електронного уряду. Схематично зобразити архітектурну модель електронного уряду.

3. Ознайомитися з порталом «Державні послуги онлайн» <https://diia.gov.ua/>

3.1. Вивчити мету створення та функціонування, загальну характеристику програмних продуктів та їх можливості, складові модулі.

3.2. Ознайомитися зі змістом головної сторінки та способами подачі інформації на ній.

3.3. Результати оформити у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Державні послуги онлайн

Інформаційний блок	Вид подачі інформації	Зміст інформаційного блоку
Послуги громадянам		
...	...	...
Послуги бізнесу		
...	...	...

Контрольні питання:

- Інформаційний простір: поняття і основні компоненти.
- Технологічна основа інформаційної інфраструктури системи електронного уряду, її складові.
- Телекомунікаційні і інформаційно-комунікаційні системи.
- Основні напрями розвитку телекомунікаційних мереж.
- Географічні інформаційні системи (ГІС) в державному управлінні.
- Інтернет як основа електронного управління.
- Електронний документообіг як основа діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Електронний документ. Технологія електронного документообігу. Закон України «Про електронний документ і електронний документообіг», його характеристика.
- Переваги використання електронного документообігу.
- Електронний цифровий підпис, основні поняття з нею пов'язані. Національна система електронного цифрового підпису.
- Механізм електронного цифрового підпису.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Єдиний інформаційний простір це:
  - сукупність стандартизованих технологій обміну інформацією і даними, ведення і використання інформаційних баз і банків даних, інформаційної безпеки, інформаційно-комунікаційних систем і мереж, які функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами і стандартами.
  - створення системи електронного декларування товарів на митниці «Електронна декларація»;
  - розвиток інфраструктури виробництва та надання різним категоріям громадян інформаційних продуктів і послуг, підвищення рівня інформаційної культури населення, вдосконалення системи комп'ютерної освіти, домашньої комп'ютеризації, використання мережі Інтернет.
  - створення ефективних національних пошукових, геоінформаційних і навігаційних систем тощо.
2. Єдиний інформаційний простір України включає:
  - Національні системи, міжгалузеві системи, відомчі системи
  - Комунікаційну інфраструктуру, інфраструктуру цифрового підпису і документообігу
  - Електронний уряд, електронний паспорт, електронні ідентифікаційні картки
  - Електронну податкову службу, електронну митницю, електронне право.
3. Важливе значення для України має:
  - мережева та інформаційна безпека.
  - інформаційна безпека - мережева безпека
  - безпека навігаційних і пошукових систем
4. Вкажіть міжгалузеві взаємопов'язані інтегровані компоненти
  - Електронний паспорт, Електронні ідентифікаційні картки
  - Електронна податкова служба, Електронна митниця
  - Електронний земельний кадастр, Електронне право
  - Електронне голосування, Електронні ідентифікаційні картки
5. Вкажіть відомчі взаємопов'язані інтегровані компоненти
  - Електронна податкова служба, Електронна митниця, Електронний земельний кадастр, Електронне право, Електронне голосування.
  - Електронний паспорт, Електронна податкова служба, Електронна митниця
  - Електронний земельний кадастр, Електронне право, Електронна податкова служба, Електронні ідентифікаційні картки
  - Електронний паспорт, Електронні ідентифікаційні картки, Електронне право, Електронне голосування.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 3

Організація електронного документообігу в установі, розробка зведеної електронної номенклатури справ організації. Системи електронного документообігу АСКОД та АСУД Докпроф 3

Мета заняття: провести аналіз організації електронного документообігу в установі, процесу розробки зведеної електронної номенклатури справ організації та системи електронного документообігу АСКОД та АСУД Докпроф 3

1. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо процесу

організації електронного документообігу в державних установах. Схематично зобразити процес організації е-документообігу в установі.

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо основних організаційних документів щодо впровадження (модернізації) СЕД. Результати оформити у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Документи щодо впровадження (модернізації) СЕД

Назва документа	Характеристика	Посилання на приклад
...	...	...

3. До рядка, відведеного для адреси, ввести спочатку адресу порталу Системи електронного документообігу АСКОД (<https://askod.ua/home>), потім порталу Автоматизованої системи управління документами «ДОК ПРОФ 3» (https://www.docprof.ua/uk/golovna_ua/). Час пошуку залежить від швидкодії використовуваного каналу зв'язку. Ознайомитися зі змістом порталів, особливостями та функціональними можливостями. Виконати порівняльний аналіз даних систем електронного документообігу. Результати оформити у вигляді таблиці (структуру таблиці сформувати самостійно).

Контрольні питання:

1. Електронний документообіг як основа діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Електронний документ. Технологія електронного документообігу. Закон України «Про електронний документ і електронний документообіг», його характеристика.

2. Які функції є основними для СЕД?

3. Які сховища даних використовуються в СЕД?

4. В яких випадках електронний документ підлягає відхиленню?

5. Які передумови необхідно виконати для повноцінного впровадження електронного документообігу?

6. Які вам відомі функціональні можливості систем електронного документообігу органів публічної влади в Україні.

7. У чому функціональна відмінність систем електронного документообігу АСУД «ДОКПРОФ 3» та СЕД «АСКОД»?

8. У чому полягає зміст реінжинірингу адміністративних процесів в органах публічної влади?

9. Що таке кваліфікований електронний підпис і для чого він слугує в системах електронного документообігу?

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Вироблення державної політики передбачає наступну послідовність етапів

- ініціювання політики, формування політики, ухвалення політики, реалізація політики, оцінка політики

- ініціювання політики, затвердження політики, реалізація політики, аналіз політики

- початковий етап, етап реалізації політики, оцінювання політики

- ініціювання політики, ухвалення політики, прогнозування політики, реалізація політики, оцінка політики

2. Найхарактернішими ознаками державного управління є:

- організуючий характер, виконавчо-розпорядчий характер, підзаконність, ієрархічність, масштабність
- організуючий характер, універсальність, виконавчо-розпорядчий характер, підзаконність, ієрархічність, масштабність
- організуючий характер, наявність органів політичної влади, виконавчорозпорядчий характер, підзаконність, ієрархічність, масштабність
- підзаконність, масштабність, наявність зовнішньої політики, ієрархічність, виконавчо-розпорядчий характер

3. До суб'єктів державного управління належать:

- органи виконавчої влади, сектори державного управління, державні установи
- міністерства, політичні діячі, центральні органи виконавчої влади
- галузі промисловості, центральні органи виконавчої влади, сектори державного управління
- організації і підприємства, підвідомчі органам виконавчої влади

4. До об'єктів державного управління належать:

- підпорядковані об'єктам органи виконавчої влади, сектори державного управління, галузі промисловості, державні установи
- органи виконавчої влади, міністерства, сектори державного управління, державні установи
- міністерства, політичні діячі, центральні органи виконавчої влади
- галузі промисловості, центральні органи виконавчої влади, сектори державного управління

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 4

Захист інформації та кібербезпека

Мета заняття: вироблення та розвиток вмінь і навичок щодо захисту інформації та кібербезпеки

1. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо інформаційної безпеки сфери державного управління в Україні. Проаналізувати інформаційну безпеку 5-10 урядових порталів. Результати оформити у вигляді таблиці 4.1.

Таблиця 4.1.

Загрози інформаційній безпеці України

Загрози (внутрішні, зовнішні)	Чинники ескалації (причини поширення)	Можливі негативні наслідки

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо системи інформаційної безпеки відносин соціальних об'єктів у межах впровадження електронного урядування. Результати оформити у вигляді таблиці 4.2.

Таблиця 4.2.

Система інформаційної безпеки відносин соціальних об'єктів у межах впровадження електронного урядування

Форми взаємодії	Чинник загрози	Можливий наслідок	Шляхи попередження загроз
«Уряд-громадяни»			
«Уряд-бізнес»			
«Уряд-уряд»			

3. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості щодо структури компонентів національної інфраструктури захисту інформації. Результати оформити у вигляді таблиці 4.3.

Таблиця 4.3.

Структура компонентів національної інфраструктури захисту інформації

НАЦІОНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ				
Законодавча компонента	Технічна компонента	Організаційна компонента	Економічна компонента	Методологічна компонента

Контрольні питання:

1. Основні контури комплексної інформаційної системи управління установою.
2. Інформаційна безпека у системі електронного урядування. Державна політика інформаційної безпеки. Сутність поняття «інформаційна безпека».
3. Об'єкт інформаційної безпеки. Основні закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють питання інформаційної безпеки.
4. Загрози особі, суспільству та державі, обумовлені впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема електронного урядування.
5. Основні принципи забезпечення інформаційної безпеки. Завдання захисту інформації. Напрями інформаційної безпеки.
6. Система органів влади, що відповідають за інформаційну безпеку та захист інформації. Функції та завдання системи захисту інформації в електронному урядуванні, її основних суб'єктів.
7. Забезпечення інформаційної безпеки електронного урядування. Технології захисту інформації.
8. Комплексні системи захисту інформації в системі державного управління та їх характеристика.
9. Національна система конфіденційного зв'язку: призначення, основні завдання, стан впровадження.
10. Забезпечення інформаційної безпеки у країнах ЄС.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Інформаційна система – це:
  - цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування
  - взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій
  - сукупність глобальних комп'ютерних (Інтернет), космічних і телекомунікаційних каналів

зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережевим чином

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

2. Інформаційні мережі – це:

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережевим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами (людьми)

- сукупність глобальних комп'ютерних (Інтернет), космічних і телекомунікаційних каналів зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережевим чином

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

3. Інформаційна технологія (ІТ) – це:

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережевим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами (людьми)

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування

4. Інформаційний портал – це:

- єдина «точка входу» в Інтернет для користувачів, що цікавляться певною інформацією, на якому зібрані і подані у систематизованому і зручному вигляді якомога більше релевантних інформаційних ресурсів або гіперпосилань

- взаємозалежна сукупність засобів, методів і персоналу, використовуваних для збору, збереження, обробки і надання інформації задля досягнення поставленої мети; програмно-технічна та організаційна система надання інформаційних послуг з використанням інформаційних технологій

- сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації

- засновані на передових електронних технологіях глобальні комп'ютерні (Інтернет), космічні і телекомунікаційні канали зв'язку, обміну, виробництва і поширення інформації, організовані системно-мережевим чином між країнами (урядами), регіонами, великими міжнародними корпораціями, середніми і дрібними підприємствами, окремими абонентами 35 (людьми)

5. На вирішення яких трьох взаємопов'язаних ключових питань спрямований уряд будь-якої країни?

- забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; забезпечення держапарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень та надання адміністративних послуг; організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу.

- доступ в Інтернет; забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу.

- забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; забезпечення держапарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень та надання адміністративних послуг; доступ до необхідних документів, баз даних, сервіс додатків.

- організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу; організація електронної взаємодії відомчих реєстрів, класифікаторів та баз даних; у ідентифікацію в процесі виконання онлайн-транзакцій;

6. Які з нижче перелічених державних послуг Євросоюзу можна віднести до послуг для громадян?

- охорона навколишнього середовища;
- оплата податку на прибуток;
- оплата податків на додану вартість;
- оплата корпоративних податків.

7. Які з нижче перелічених державних послуг Євросоюзу можна віднести до послуг для бізнесу?

- надання медичних послуг;
- соціальний захист;
- реєстрація автомобілів;
- суспільне і адміністративне забезпечення.

8. Що з нижче переліченого НЕ відноситься до основних підсистем е-уряду?

- єдина точка доступу до е-сервісів - портал послуг;
- телекомунікаційне середовище (мережева інфраструктура);
- інформаційні системи, створювані на національному рівні в інтересах регіональних та місцевих органів влади;
- підсистема міжвідомчої електронної взаємодії.

9. Які виділяють етапи інформаційних систем при виборі архітектури?

- визначити, як буде використовуватися архітектура інформаційних систем;
- визначити межі та масштаб архітектури;
- визначити ступінь деталізації архітектури, вибрати продукти та моделі опису архітектури;
- усі відповіді вірні

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 5

Електронні реєстри і бази даних органів публічної влади. Обробка публічної інформації та відкритих даних

Мета заняття: провести аналіз електронних реєстрів і баз даних органів публічної влади; ознайомитися з процесом обробки публічної інформації та відкритих даних

1. До рядка, відведеного для адреси, ввести адресу Системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта» (<https://trembita.gov.ua/>). Час пошуку залежить від швидкодії використовуваного каналу зв'язку. Ознайомитися зі змістом головної сторінки, способами подачі інформації на ній та основними характеристиками системи «Трембіта». Результати оформити у вигляді презентації.

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати законодавчу базу, що регулює функціонування державних електронних реєстрів; ознайомитися з Законом України «Про публічні електронні реєстри». Результати оформити у вигляді таблиці.

3. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати проекти з розвитку відкритих даних у містах України. Результати оформити у вигляді презентації.

4. До рядка, відведеного для адреси, ввести спочатку адресу порталу «Дія. Відкриті дані» (<https://diia.data.gov.ua/>). Час пошуку залежить від швидкодії використовуваного каналу зв'язку. Ознайомитися зі змістом порталу, особливостями та функціональними можливостями.

4.1. Виконати порівняльний аналіз впливу відкритих даних в різних сферах діяльності. Результати оформити у вигляді таблиці (структуру таблиці сформулювати самостійно).

4.2. Пройти тестування «OpenData skillsframework» (<https://diia.data.gov.ua/skills-framework>)

Контрольні питання:

1. Викладіть зміст та сутність поняття «електронні інформаційні ресурси».
2. Які законодавчі основи політики розвитку інформаційного суспільства України?
3. Охарактеризуйте архітектуру електронних інформаційних ресурсів органів публічної влади області та району.
4. Наведіть приклади державних та не державних електронних інформаційних ресурсів.
5. Яке призначення публічної інформації у формі відкритих даних?
6. На яких принципах побудована робота з публічною інформацією у державах Європи?
7. Якими є сучасні тенденції у забезпеченні доступу громадян до публічної інформації за кордоном?
8. У який спосіб може оприлюднюватися публічна інформація?
9. У чому полягають вимоги щодо забезпечення функціонування офіційних веб-сайтів (порталів) органів виконавчої влади?
10. Основні новели Міжнародної хартії відкритих даних G8.
11. Надайте характеристику принципам відкритих даних згідно Міжнародної хартії відкритих даних

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Вкажіть, де може оприлюднюватись інформація:
  - на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет;
  - на єдиному державному веб-порталі відкритих даних;
  - на інформаційних стендах;
  - усі відповіді правильні;
2. Вкажіть, що з наведеного відноситься до інформації з обмеженим доступом:
  - конфіденційна інформація;
  - таємна інформація;
  - службова інформація;
  - усі відповіді правильні;
3. Що таке конфіденційна інформація відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»?
  - інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім

бажанням відповідно до передбачених ними умов;

- інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою та суб'єктами владних повноважень та яка може поширюватися у визначеному ними порядку;

- інформація, доступ до якої обмежено суб'єктами владних повноважень та яка може поширюватися у визначеному ними порядку;

- інформація, доступ до якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі;

4. Яким державним органом формується і ведеться реєстр адміністративних послуг?

- центрами надання адміністративних послуг;

- центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання адміністративних послуг;

- Кабінетом Міністрів України;

- територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, уповноваженими надавати адміністративні послуги;

5. Кому належить право власності на реєстри, інші інформаційні бази, що використовуються для надання адміністративних послуг?

- державі або органам місцевого самоврядування;

- територіальним громадам у особі органів місцевого самоврядування;

- центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання адміністративних послуг;

- місцевим державним адміністраціям.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 6

Алгоритми впровадження систем е-урядування в діяльність обласної державної адміністрації. Проблемні питання

Мета заняття: проаналізувати алгоритми впровадження систем е-урядування в діяльність обласної державної адміністрації та основні проблемні питання

1. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати Проект «Цифрова адженда України-2020 («Цифровий порядок денний»-2020). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року (<https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>). Результати аналізу оформити у вигляді презентації.

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>). Результати аналізу оформити у вигляді презентації.

3. До рядка, відведеного для адреси, ввести спочатку адресу порталу «Гід державних послуг» (<https://guide.djia.gov.ua/>). Час пошуку залежить від швидкодії використовуваного каналу зв'язку. Ознайомитися зі змістом порталу, особливостями та функціональними можливостями. Результати оформити у вигляді таблиці (структуру таблиці сформувати самостійно).

Контрольні питання:

1. Основні складові успіху у процесі впровадження систем е-урядування в діяльність органів публічної влади.

2. Досвід впровадження системи автоматизації роботи ЦНАПів області та систем е-документообігу в обласній раді та обласній державній адміністрації.

3. Реалізація вимог ЗУ «Про електронні довірчі послуги» органами публічної влади.

4. Розгляд механізмів реалізації ЗУ «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг».

5. Які можливі проблеми з надання е-послуг громадянам потребують вирішення на місцевому рівні?

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Хто є держателем Єдиного державного веб-порталу електронних послуг?

- Міністерство юстиції України;

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання адміністративних послуг;

- виконавчі комітети місцевих рад;

- Міністерство інформаційної політики України;

2. Як надаються адміністративні послуги в електронній формі?

- з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування;

- виключно через Єдиний державний портал адміністративних послуг, розміщений на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України;

- через інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування;

- виключно через інформаційні системи органів державного управління та органів місцевого самоврядування;

3. Яка форма подання заяви на отримання адміністративної послуги?

- письмова, усна чи електронна форма;

- виключно письмова форма;

- усна форма з її наступним письмовим підтвердженням;

- електронна петиція чи письмова заява;

4. На вирішення яких трьох взаємопов'язаних ключових питань спрямований уряд будь-якої країни?

- забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; забезпечення держапарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень та надання адміністративних послуг; організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу;

- доступ в Інтернет; забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу;

- забезпеченні громадян та бізнесу ефективними засобами отримання різноманітних е-сервісів; забезпечення держапарату ефективними засобами прийняття управлінських рішень та надання адміністративних послуг; доступ до необхідних документів, баз даних, сервіс додатків;

- організації електронної взаємодії влади, громадян та бізнесу; організація електронної взаємодії відомчих реєстрів, класифікаторів та баз даних; у ідентифікацію в процесі виконання онлайн транзакцій;

5. Які з нижче перелічених державних послуг Євросоюзу можна віднести до послуг для громадян?

- охорона навколишнього середовища;

- оплата податку на прибуток;

- оплата податків на додану вартість;

- оплата корпоративних податків;

6. Які виділяють етапи інформаційних систем при виборі архітектури?

- визначити, як буде використовуватися архітектура інформаційних систем;

- визначити межі та масштаб архітектури;
- визначити ступінь деталізації архітектури, вибрати продукти та моделі опису архітектури;
- усі відповіді вірні.

7. Впровадження нових методів роботи державних установ (людей, процесів та технологій, надто інтернет-технологій), які покращують доступ та передачу інформації і послуг від держави до громадян, бізнесу, працівників та інших державних інститутів, що також підвищує ефективність інформаційного обміну по вертикалі в ієрархії державної влади називають:

- Електронний уряд;
- Електронне урядування;
- Інформаційні системи;
- Електронна демократія.

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 7

Особливості надання електронних адміністративних послуг органами публічної влади

Мета заняття: проаналізувати особливості надання електронних адміністративних послуг органами публічної влади

1. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати теоретичні відомості та нормативно-правові аспекти щодо діяльності центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів); проаналізувати Програмний комплекс автоматизації центрів надання адміністративних послуг «Вулик» (<https://vulyk.gov.ua/>).

1.1. Побудувати функціональну схему ЦНАП.

1.2. Оформити результати виконання лабораторної роботи у вигляді презентації.

2. Знайти в мережі Інтернет та проаналізувати Закон України «Про особливості надання публічних (електронних послуг)». Результати оформити у вигляді таблиці (структуру таблиці сформулювати самостійно).

Контрольні питання:

1. Адміністративна послуга: поняття, основні ознаки, принципи надання, види.
2. Електронні адміністративні послуги: базові поняття, сутність. Елементарні та композитні адміністративні послуги. Послуги для бізнесу. Послуги для громадян. Послуги органам влади.
3. Досвід провідних країн світу з впровадження адміністративних послуг.
4. Критерії оцінювання якості та стандартів надання адміністративних послуг в Україні та в країнах Європейського союзу.
5. Проблеми надання адміністративних послуг в Україні. Основні напрями з удосконалення надання електронних адміністративних послуг в Україні.

Тестові завдання для самоперевірки:

1. Які етапи і в якій послідовності проходить звичайний виборчий процес відповідно до законодавства України:
  - підготовка до голосування, проведення голосування, підрахунок голосів, транспортування виборчих бюлетенів.
  - підготовка до голосування, проведення голосування, транспортування виборчих бюлетенів, підрахунок голосів.

- підготовка до голосування, транспортування виборчих бюлетенів, проведення голосування, підрахунок голосів.

- транспортування виборчих бюлетенів, підготовка до голосування, проведення голосування, підрахунок голосів.

2. Електронна система виборів:

- заощаджує час, людські та матеріальні ресурси.

- знецінює голоси виборців

- робить голосування не анонімним

- допомагає запобігти корупції та робить голосування не анонімним

3. Назвіть ознаки демократичного парламенту:

- Представницький, прозорий, доступний, підзвітний, ефективний.

- Загальнодержавність, виборність, однопалатність

- Колегіальність, виборність, однопалатність, прозорість

- Прозорість, виборність, доступність

4. Характеристика принципу підзвітності діяльності е-парламенту:

- Подоланню так званого «дефіциту звітності», коли електорат не завжди може зробити певний висновок про діяльність та чесність парламентарів.

- Розширення практики інтерактивного спілкування спонукає громадян і громадські організації дедалі більше висловлювати думки з політичних питань безпосередньо своїм парламентським представникам.

- Поряд із традиційними способами інформування громадян, використовуються можливості новітніх ІКТ, зокрема, веб-сторінки, аудіо- та відео трансляції.

- Оскільки Інтернет широко використовується парламентом для оприлюднення своїх дій, рішень та документів потрібно забезпечити як доступ до парламентської інформації так і доступ до комунікацій для всіх громадян, незалежно від їхнього місцезнаходження, стану чи можливостей.

5. Інформаційно-аналітичний ресурс – це

- складова інформаційно-аналітичного простору, що поєднує в собі дані, їхнє місцезнаходження, взаємозв'язок між інформаційними елементами, системи аналітичного супроводження і прийняття рішень та відомості про процеси надходження, зберігання, обробки тощо.

- сукупність даних (структурованих чи неструктурованих); засобів збору, накопичення, обробки, збереження та розповсюдження інформації; системи виробництва інформаційних ресурсів; системи аналітичного забезпечення і прийняття рішень;

- веб-сторінки, наприклад, використовуються громадянами, громадськими організаціями, пресою, підприємствами, щоб простежити за внесеними законодавчими актами та діяльністю комітетів і депутатів.

- направлення державної політики у правильне русло. Громадські організації шукають шляхи представлення інтересів та проблем недостатньо репрезентованих груп через переговори з владними структурами – адвокати

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ : 2017. 1015 с.
2. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жилияєв І.Б., Полумієнко С.К., Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012. 105 с.
3. Кукарін О. Б. Електронний документообіг та захист інформації : навч. посіб. / О. Б. Кукарін; та ін. Київ, НАДУ, 2015. 84 с.
4. Електронна бібліотека ОДЕКУ: www.library-odeku.16mb.com
5. Репозитарій ОДЕКУ: <http://eprints.library.odeku.edu.ua/>

Додаткова література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р / Єдиний Вебпортал органів виконавчої влади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>
2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2018 №617-р із змінами 2020р. / Єдиний Веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80#Text>
3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV; із змінами - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
4. Деякі питання документування управлінської діяльності. Типова інструкція з документування управлінської діяльності в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 55 в редакції 2020р., документ №1269 / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 №1886/5, Документ z1421-14 / Єдиний Веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text>
6. Цифрова адженда України-2020 («Цифровий порядок денний»-2020). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/fLles/58e78ee3c3922.pdf>
7. Про схвалення концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>
8. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 р. № 1126 в редакції 2011р., документ №938-2011-п, із змінами / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF#Text>
9. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-вр, із змінами 2020р., документ № 681-IX/ Офіційний Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI в редакції 2021р. документ 2297-VI / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.Ua/laws/show/2297-17/paran193#n193>
11. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 в редакції від 24.07.21 документ 393-2021-п / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>

12. Порядок щорічної оцінки стану оприлюднення та оновлення відкритих даних розпорядниками інформації на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019р. № 409, документ №409-2019-п / Офіційний Веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/409-2019-%D0%BF#Text>
13. Дубов Д. В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник / Д. В. Дубов, С. В. Дубова. - Київ.: Центр навчальної літератури, 2012. - 176 с.

Інтернет-ресурси:

Офіційний веб-портал парламенту України	https://zakon.rada.gov.ua/laws
Міністерство освіти і науки України	https://mon.gov.ua/ua
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	http://www.nbuv.gov.ua/
Одеська національна наукова бібліотека	http://odnb.odessa.ua/
Бібліотека Університету Ушинського	https://library.pdpu.edu.ua/
Бібліотека Громадської організації «Фонд Східна Європа»	http://egap.in.ua/biblioteka/
Офіс цифрової трансформації Одещини	https://www.facebook.com/OdDigitalTransformation/
Хмарні технології (компанія Microsoft)	www.microsoft.com/privatecloud
Google A-Z: Список сайтів і сервісів Google	http://www.topobzor.com/vsyo-cho-vy-xoteliznat-o-google-no-ne-znali-gde-iskat.html
Продукти Google	https://www.google.com.ua/intl/uk/about/products/
Корисні сервіси Google	https://sebweo.com/korisni-servisi-google-proyaki-vi-ne-znali/
Сайт Google українською мовою	https://www.google.com.ua/?gwsrd=ssl
Офіційний сайт Google	https://www.google.com/
Довідка Google	https://support.google.com/
Google Trends	https://www.google.com/trends/